

Tot de puzzel past

Trajectbegeleiding

in de vrije tijd

➤ MOMENTEN SPRAK MET KRIS DELANGHE VAN INDIVO EN VEERLE VAN VLIERBERGHE VAN HET BALANSKE

➤ TEKST: KRIS DE VISSCHER

Vrijtijdszorgorganisaties bieden specifieke ondersteuning aan personen met een beperking om hun vrije tijd vorm te geven. Enerzijds organiseren ze een aanbod op maat, anderzijds begeleiden ze individuele personen met een beperking naar het reguliere aanbod. Momenten sprak met Kris Delanghe en Veerle Van Vlierberghe, beiden aan de slag in een vrijtijdszorgorganisatie. Kris Delanghe bouwde bij Indivo een rijke ervaring op in vrijtijdstrajectbegeleiding, Veerle Van Vlierberghe van Het Balanske legt momenteel de laatste hand aan een onderzoek over dit onderwerp. We hadden een lang en boeiend gesprek, maar oordeelt u vooral zelf.

Momenten: “Kunnen jullie in grote lijnen beschrijven hoe jullie de trajectbegeleiding in de vrije tijd aanpakken? Hoe bouwen jullie dit op?”

Kris Delanghe: “Dit loopt in verschillende fases. We starten met vraagverduidelijking om de vraag goed in kaart te brengen, voor onszelf maar ook voor de cliënt. Mensen met een beperking hebben zelf ook nog niet altijd zo’n goed zicht op hun vraag. Door middel van een aantal vragenlijsten leggen we samen met de persoon een weg af tot we voldoende

duidelijkheid hebben. We kijken naar hun huidige mogelijkheden, naar wat de persoon in het verleden heeft gedaan, naar hoe de persoon zichzelf ziet... We werken van jong tot oud met mensen met zeer verschillende soorten beperkingen. Het is dus wel iedere keer opnieuw zoeken hoe we de vragenlijsten kunnen overlopen, afhankelijk van de mogelijkheden van de persoon in kwestie. Als de communicatiemogelijkheden echt te beperkt zijn, of bij kinderen, doen we beroep op de directe omgeving van de persoon. We letten er wel op dat de omgeving de vraag niet

gaat invullen in de plaats van de persoon zelf. Dat laatste gebeurt zeker niet vanuit een kwade bedoeling. Maar vanuit een zekere bezorgdheid en betrokkenheid is de omgeving er oprecht van overtuigd dat zij echt een goed beeld hebben van de vraag van de cliënt.”

Veerle Van Vlierberghe: “Ouders willen bijvoorbeeld dat hun kind minder achter zijn computer zit en meer buiten komt. Maar als het kind tevreden is achter zijn computer mag je nog twintig vrijetijdsactiviteiten voorstellen, het kind zal niet volhouden omdat de motivatie ontbreekt. Dat is een typisch voorbeeld van ouders die het beste willen voor hun kind. Ze willen dat hun kind meer sociale contacten heeft, in het belang van het kind, niet vanuit een eigen agenda of zo.”

Momenten: “Zetten jullie dan weleens een begeleiding stop als er onvoldoende interesse is bij het kind, of zoeken jullie naar een aanbod dat het midden houdt tussen de wensen van de ouders en de interesses van het kind?”

Veerle: “We zetten de begeleiding niet zomaar stop, maar we gaan verder aan de slag vanuit de interesses van het kind.”

Kris: “We leggen wel op tafel dat we een verschil voelen en dan ondersteunen we beide partijen om met elkaar het gesprek aan te gaan. Het gebeurt zelden of nooit dat kinderen niets willen doen. Soms wordt een vraag in eerste instantie heel eng ingevuld. Bijvoorbeeld: een vraag naar ‘meer bewegen’ wordt herleid

tot een specifieke sport. Wij gaan dan op zoek naar mogelijkheden die wel nog tegemoetkomen aan de vraag, maar beter aansluiten bij de interesses van het kind.”

Momenten: “Komen er nog andere thema’s aan bod in deze fase?”

Kris: “Voor ons is het ook heel belangrijk om in die beginfase duidelijk te maken wat de cliënt van ons mag verwachten, maar ook wat wij verwachten van de cliënt. Het is niet zomaar vrijblijvend. Wij verwachten ook een engagement van wie op ons een beroep doet. Zo hebben we in het begin tweewekelijks een afspraak. We verwachten dat de cliënt er iedere keer is, of op z’n minst verwittigt. Mensen verwachten soms van ons dat de oplossing zomaar uit de bus komt vallen.”

Veerle: “We verduidelijken ook de taak van de vrijetijdstrajectbegeleiding. Ouders en cliënten verwachten dikwijls dat de begeleider zal werken als een persoonlijke assistent, die de cliënt altijd begeleidt en ondersteunt tijdens vrijetijdsactiviteiten. Terwijl wij enkel mensen op weg helpen. Het is niet de bedoeling dat wij altijd meegaan of blijven instaan voor het vervoer.”

Momenten: “Gebeurt het eigenlijk dat mensen al met een duidelijke vraag bij jullie komen, of valt zo iets in de praktijk zelden of nooit voor?”

Kris: “Als mensen vanuit een andere dienst naar ons worden doorverwezen, is de vrijetijdsvraag meestal nog niet uit-

geklaard, omdat dat stukje altijd achteraan de rij bengelt. Wonen, werken, verzorging, relaties... die aspecten komen altijd op de eerste plaats. Tot het luikje vrije tijd is men doorgaans nog niet gekomen. Of zeer oppervlakkig. Bijvoorbeeld: dit meisje dreigt zwaarlijvig te worden, dus ze moet gaan sporten. En met die 'vraag' komt men dan bij ons terecht. We begrijpen wel dat vrije tijd niet prioritair is, maar wij vinden vrije tijd wel even belangrijk in een mensenleven. Vrije tijd zorgt ervoor dat je buiten komt, dat je mensen ontmoet, dat je dingen doet die je graag doet of die je goed kunt en waar je een compliment voor krijgt, of dat je nieuwe dingen leert op een toffe manier. Vrije tijd zorgt ervoor dat je kunt zijn wie je bent."

"Soms denken mensen ook dat de vraag duidelijk is. Zo was er een vrouw met een heel expliciete vraag naar yogalessen. Maar toen ik wat doorvroeg, bleek dat ze vooral nood had aan ontmoeting. Ik heb haar toen duidelijk kunnen maken dat ze niet mocht verwachten dat ze tijdens de yogalessen zou kunnen babbelen met de andere deelnemers. Die vrouw koos gewoon voor yoga omdat ze dat een beetje kende. Mensen met een beperking spelen dikwijls ook op veilig en kiezen voor iets wat ze vroeger al hebben gedaan. Ze hebben vaak ook geen beeld van alle mogelijkheden die voorhanden zijn. Wij zien het ook als onze taak om mensen nieuwe dingen te leren kennen. Als ze er zich geen beeld van kunnen vormen, dan gaan we gewoon samen een kijkje nemen."

Veerle: "Uit de interviews in het kader van mijn onderzoek blijkt dat het een grote uitdaging is voor beginnende trajectbegeleiders om niet te snel over de fase van vraagverduidelijking heen te gaan. Soms proberen ze snel een concrete activiteit aan te bieden, zonder dieper in te gaan op de achterliggende voorwaarden die vervuld moeten zijn om die activiteit ook langer vol te houden. Zo herinner ik me het verhaal van een cliënte van Indivo die naar een praatcafé wilde gaan. Ze zette zich aan een tafeltje, met d'r haar voor het gezicht, en ze legde de hele avond geen enkel contact. Naderhand bleek dat ze had verwacht dat iedereen spontaan naar haar toe zou komen om met haar contact te leggen. Dus hebben we met dat meisje toch nog gewerkt rond haar rol in het leggen van sociale contacten."

Kris: "Eenmaal we na de vraagverduidelijking effectief op stap gaan, hanteren we ook een lijst met sociale vaardigheden. Niet alleen voor onszelf, maar ook weer om samen met de cliënt aan de hand van heel concrete voorbeelden te zoeken naar zijn aandeel in de sociale interactie. Bijvoorbeeld: hoe zie jij jezelf als nieuwkomer in een bestaande groep? Zet je zelf de eerste stap of wacht je tot anderen naar jou komen? Durf je iets te bestellen om te drinken? Wat ga je doen als je naar het toilet moet?"

"Soms koesteren mensen met een beperking zeer hoge verwachtingen van anderen, en zo kunnen we toch wat ontgoocheling vermijden. Mensen met een beperking hebben ook vaak de kans niet

(gehad) om veel ervaring op te doen met sociale interactie en om hun sociale vaardigheden verder te ontwikkelen. Of ze ondervinden moeilijkheden net door hun beperking.”

Veerle: “Nu, het blijft wel een evenwichtsoefening. Net omdat we in de sfeer van de vrije tijd zitten, letten we er goed op dat we niet te sterk doorvragen over het functioneren op andere levensdomeinen. We gaan de mensen niet de pieren uit de neus halen. Maar toch hebben we wel wat persoonlijke informatie nodig om te kunnen inschatten hoe sterk de persoon staat op het vlak van sociale interactie.”

Momenten: **“Voorstanders van inclusie stellen dat mensen met een beperking niet moeten worden klaargestoomd om deel te nemen aan de maatschappij. Ze horen al bij die maatschappij en het is aan de maatschappij om zich aan te passen aan de eigenheid van de persoon met een beperking. Hoe zien jullie dat?”**

Veerle: “Eerst en vooral stellen we vast dat de meeste van onze cliënten niet op zoek zijn naar inclusieve activiteiten. Zo hebben we een meisje dat zich niet op haar gemak voelt bij ‘gewone’ mensen. Ze voelt zich bekeken en bekritiseerd. In haar vrije tijd wil ze het liefst bij andere mensen met een beperking zijn, want daar voelt ze zich beter op haar gemak en kan ze meer zichzelf zijn.”

“Ook ouders hebben vaak schrik dat inclusie fout zal aflopen, en dat willen ze

vermijden. Bijvoorbeeld: de huidige leidingstak van de Chiro mag het dan al zien zitten om het kind op te nemen, maar wat als de volgende ploeg het niet langer ziet zitten? Dat risico willen ouders liever niet lopen, en daarom kiezen ze bijvoorbeeld voor Akabe (een scoutsgroep specifiek voor kinderen en jongeren met een beperking). Ouders hebben ook schrik voor de reacties van andere kinderen. Op een bepaalde leeftijd kan het er soms hard aan toegaan en kunnen kinderen gepest of uitgesloten worden. Ouders willen dit vermijden voor hun kind met een beperking.”

Momenten: **“Oké, maar stel dat men zich toch waagt aan inclusie en het eerste contact loopt stroef. Waar zetten jullie dan op in? Op het bijspijkeren van de persoon met een beperking of van de omgeving? Wie moet er veranderen?”**

Kris: “We werken sowieso met beiden. En dat is voor mij het grote verhaal dat nu eindelijk eens moet worden verteld. Mensen met een handicap en mensen zonder handicap groeien op en leven verder naast elkaar en krijgen allebei onvoldoende de kans om ervaring op te doen in het omgaan met elkaar. En dat zorgt ervoor dat beide partijen onwennig staan tegenover elkaar. Reguliere vrijetijdsorganisaties zijn meestal van goede wil, maar weten niet hoe ze moeten omgaan met personen met een beperking. Mensen met een beperking op hun beurt weten niet of de organisatie goed met hen zal kunnen omgaan en zijn bang voor een negatieve ervaring. Daarom probe-

ren we de verwachtingen op elkaar af te stemmen. We vertrekken vanuit wat de persoon met een handicap goed kan en zoeken daarna waar ze ondersteuning bij nodig hebben. En dan zitten we samen met iemand in de organisatie die zich wil engageren om die ondersteuning op zich te nemen. Daarmee is natuurlijk niet alles in een vingerknip opgelost. Het is een proces van lange adem. En dat is voor mij het grote probleem van inclusie: er wordt zo snel resultaat verwacht. Maar het volstaat niet om mensen zomaar bij elkaar te zetten om tot wederzijds begrip te komen. Mensen met en zonder beperking hebben nooit de kans gekregen om elkaar te leren kennen (op school, in hun buurt), en het is voor allebei een leerproces om met elkaar te leren omgaan.”

“We merken trouwens dat mensen met een beperking die door hun omgeving wel heel fel werden gestimuleerd om in de maatschappij te staan, sterker staan op sociaal vlak, zelfs al hebben ze soms een meer ernstige verstandelijke beperking. Zij zijn meer vertrouwd met de maatschappij en ook omgekeerd is het voor hun omgeving meer gewoon dat ze zich in de maatschappij bewegen.”

“Ik zag ooit eens een filmpje van een Limburgse scoutsgroep. Er zaten enkele kinderen met verschillende beperkingen in die groep, en dat werd als vanzelfsprekend beschouwd. Kinderen stonden zelfs mee in voor de zorg van de kinderen met een handicap. Op een bepaald moment toonde het filmpje een fragment van een actief spel waarbij een van de kinderen

uit de rolstoel valt. Het publiek dat naar het filmpje keek, voor het merendeel ouders van kinderen met een beperking, hield de adem in. Maar in de film zie je hoe het kind terug in de rolstoel wordt getild en vrolijk lachend verder speelt. Dat kind heeft zich misschien pijn gedaan, zoals dat bij een ander kind ook het geval zou zijn. Maar voor een aantal ouders is dit echt ongehoord. En dan probeer ik hen duidelijk te maken dat hoe moeilijker zij het maken voor hun kind om deel te nemen aan de maatschappij, des te moeilijker dit ook zal verlopen. Natuurlijk zijn bepaalde zorgen nodig, maar je mag dit niet uitvergroten. Het gaat in eerste instantie om een persoon, mét een beperking weliswaar.”

Momenten: “Veel ouders hebben inderdaad schrik voor een negatieve ervaring. Slagen jullie erin om door de vrijetijdstrajectbegeleider die negatieve ervaringen te vermijden?”

Kris: “Ongetwijfeld, zeker en vast. Net omdat we met alle partners een hele weg afleggen. Tijdens dit proces wordt heel wat besproken, maar wel met een vangnet. Wij gaan mee op kennismaking, wij gaan verschillende keren mee naar activiteiten... We proberen uit, in een veilig kader. Niet alleen voor de persoon met een handicap, hé, maar ook voor de reguliere organisatie. Want je schrikt er soms van hoe lomp mensen kunnen reageren, gewoon uit onwetendheid. Bijvoorbeeld: een cultuurcentrum wilde een voorstelling toegankelijk te maken. Met de beste bedoelingen had men alle personen met een

beperking netjes samen op de eerste rij geplaatst... Tijdens het optreden sprong een van de personen met een beperking mee het podium op. Dit werd snel en netjes opgelost, maar tijdens de nabespreking bleek dat iedereen van het cultuurcentrum toch zijn hart had vastgehouden, want ja, personen met een handicap kunnen toch zo agressief reageren... Of een andere keer namen we deel aan een mountainbiketocht georganiseerd door de sportdienst. De sportdienst stelde voor om twee sportmonitoren te voorzien, omdat men veronderstelde dat de personen met een verstandelijke beperking nooit snel genoeg zouden kunnen fietsen om de andere deelnemers bij te houden. Zij onderschatten echt de fysieke prestaties die mensen met een beperking kunnen leveren.”

Veerle: “Reguliere vrijetijdsorganisaties zijn blij dat er vrijetijdstrajectbegeleiding is, omdat ze soms toch wat schroom voelen om de vragen en twijfels waarmee ze zitten rechtstreeks aan de ouders te richten. Soms zegt de aanbieder dan maar gewoon dat ze het niet zien zitten. De ouders durven ook niet aan te dringen en dan blijft het daar maar bij. Een trajectbegeleider gaat hier wel dieper op in en kan bepaalde twijfels wegnemen. Doordat alles meer bespreekbaar is, blijkt er plots wel meer mogelijk. Een vrijetijdstrajectbegeleider is een aanspreekpunt voor beide partijen.”

Kris: “Maar het moet natuurlijk ook persoonlijk klikken tussen de mensen in kwestie. Dat is hetzelfde wanneer jij of ik

deelnemen aan een activiteit in de vrije tijd. Je moet je goed voelen bij de andere mensen in de groep, of je nu een beperking hebt of niet.”

Momenten: “Mogen we even terugkomen op het traject dat jullie afleggen? Jullie beginnen met vraagverduidelijking. Ook de begeleiding die jullie bieden tijdens de eerste contacten is al aanbod gekomen. Maar hoe verloopt het proces van het zoeken van een gepaste activiteit? Wie doet wat?”

Kris: “Wij proberen mensen zo veel mogelijk te ondersteunen in wat ze zelf kunnen. Natuurlijk is dat iedere keer opnieuw aftasten, afhankelijk van de mogelijkheden van de cliënt. Maar we laten de cliënt in principe zo veel mogelijk zelf doen. Soms heb ik de informatie zelfs liggen op mijn bureau en ga ik dan toch samen met de persoon achter de computer zitten en laat ik hem het onderzoekwerk doen. Ook als er moet worden gebeld, maken we afspraken over wie er belt. Soms bereiden we samen het gesprek voor. Of we gaan meteen samen op bezoek. Als de persoon zelf geen contact kan opnemen, spreken we de omgeving aan. Soms verwacht de omgeving in het begin wel dat wij al het werk op ons nemen. Ouders moeten soms al zoveel regelen dat ze in eerste instantie rekenen op ons. Wij maken dit dan bespreekbaar en ouders reageren doorgaans opgelucht dat ze hierin ook erkend worden. En als we dan wat opgestart zijn, ontstaat er toch wel een zekere schwing, zodat ouders meer taken op zich nemen.”

Momenten: “Waarschijnlijk merken jullie weleens dat de omgeving overbeschermend reageert en de mogelijkheden van de persoon met een beperking onderschat. Omgekeerd zullen die mogelijkheden ook al eens worden overschat. Hoe gaan jullie daarmee om? Gaan jullie in tegen de omgeving of passen jullie zich in het beeld dat de omgeving heeft?”

Veerle: “Deze vraag komt vaak aan bod op intervisies. Het probleem op tafel leggen en bespreekbaar proberen te maken is het enige wat je volgens ons kan doen. En attent zijn voor de onderliggende verhalen en emoties die onvermijdelijk naar boven komen.”

Kris: “Ik vertrek vanuit het erkennen van de positieve krachten die schuilen onder die bezorgdheid of die overschatting. Ouders willen het beste voor hun kind. Soms komen er na een tijd ook een aantal verhalen aan de oppervlakte. Ouders voelen zich na al die jaren nog altijd schuldig omdat de handicap is ontstaan bij de geboorte of omdat ze vinden dat ze hun kind niet alles kunnen geven wat het nodig heeft.”

“Ik denk bijvoorbeeld aan een mama van een zoon van achttien jaar met een ernstige motorische beperking, die ook spraakmoeilijkheden heeft omwille van de medicatie die hij moet nemen. Maar de moeder blijft er maar op hameren dat haar zoon geen verstandelijke beperking heeft. Terwijl hij volgens ons toch wel een ontwikkelingsachterstand heeft opgelopen door de kansen die hij heeft gemist.

Nu, die jongen wilde alleen uitgaan. Terwijl de moeder altijd mee wilde gaan naar een fuif. Zij was immers de enige die in zijn ogen kon lezen wanneer hij dorst had, wanneer hij moe was en naar huis wilde gaan enzovoort. De moeder had ook een aangepast busje, dus zij stond ook in voor het vervoer. Stap voor stap hebben we dan met die moeder gewerkt om haar zoon los te laten. We spraken af dat ze haar zoon zou brengen, een glaasje zou drinken en dan naar huis zou gaan. Het lukte haar de eerste keren gewoon niet. Ze is de hele tijd gebleven. Wanneer de begeleiding dit benoemde, is ze in tranen uitgebarsten, omdat ze zichzelf nog steeds de schuld gaf van de handicap. De vader heeft hen allebei in de steek gelaten, de moeder heeft alles aan de kant geschoven en zich volledig ten dienste gesteld van haar kind. Heel wat van haar zingeving is gebaseerd op de zorg voor haar kind. Wanneer de zoon plots alleen wil uitgaan, voelt dit voor haar bijna als een afwijzing. Heeft hij mij nu niet meer nodig? Maar hij heeft mij nog nodig, want ik ben de enige die hem zo goed kent! Op een bepaald moment staat haar zoon op de dansvloer en in de euforie van de fuif geeft een jong meisje hem wat aandacht. Natuurlijk wordt de jongen smoorverliefd op dat meisje. Dit sterkte de moeder in haar overtuiging dat haar zoon zou worden gekwetst. Terwijl dat eigenlijk hetzelfde leerproces is voor alle jongeren. Het is niet omdat iemand rond jou komt dansen dat die verliefd is, ook andere jongeren moeten dit leren inzien.”

“Wij proberen dan positief te kaderen naar de moeder dat het net wel een

goede zaak is dat de jongere alleen wil uitgaan. Dat dit de verdienste is van de moeder, dat ze haar zoon heeft klaargestoomd om dingen alleen te doen. Maar dat is een lang proces, om de moeder op een andere manier te laten kijken naar de wens van haar zoon.”

“De handicap staat al van bij de geboorte zo op de voorgrond, het is de bril waardoor ouders naar hun kind kijken. Ouders draaien hun hele leven ondersteboven en zetten alles in het teken van hun kind. Ze cijferen zich volledig weg. Wij proberen ouders ook te leren om hun kind te zien als een persoon van een bepaalde leeftijd, met een persoonlijkheid, met interesses.”

Momenten: “Moet je volgens jullie een professional zijn om dit soort trajecten te begeleiden, of zou het op termijn mogelijk zijn om onderdelen van de vrijetijdstrajectbegeleiding door vrijwilligers of door het netwerk van de cliënt te laten opnemen?”

Veerle: “Dit is een van de vragen waar ik met mijn onderzoek een antwoord op probeer te krijgen. Tijdens een intervisie zei iemand: ik heb een vrijwilliger met een masterdiploma psychologie. Zou die dat niet kunnen opnemen? Nu, een volledige begeleiding op zich nemen is op zich al in tegenspraak met de hele notie van vrijwilligheid. Je kunt een vrijwilliger moeilijker aanspreken op fouten of bepaalde eisen stellen. Mensen kunnen er ook op elk moment uitstappen. En natuurlijk zou het ideaal zijn als het netwerk de volledige

ondersteuning zou kunnen opnemen, maar daar zijn we nu nog niet.”

Momenten: “Als vrijetijdzorgorganisatie beschikken jullie over een uitgebreide poule van vrijwilligers. Zien jullie het op termijn mogelijk om deze vrijwilligers niet enkel in te zetten voor het luikje activiteiten aanbod, maar ook voor een deel van de vrijetijdstrajectbegeleiding, bijvoorbeeld om een persoon met een beperking mee te nemen naar een regulier aanbod?”

Veerle: “In Het Balanske vroeg een moeder inderdaad of een van onze vrijwilligers haar niet kon ondersteunen om samen met haar en haar ouder wordende zoon met een beperking mee op uitstap te gaan. Ik heb toen alle vrijwilligers een mail gestuurd. Eén van onze vrijwilligers was meteen enthousiast, en die gaat nu na acht maanden nog steeds mee. Maar zij was wel de enige, en dat engagement kan bijna niet anders dan uitdoven op termijn. En dan moeten we opnieuw beginnen, natuurlijk.”

Kris: “Je kan van een vrijwilliger niet verwachten dat hij tekent voor het leven. Soms durven vrijwilligers zelfs niet vertellen dat ze het engagement niet meer kunnen opnemen. Want dan wordt alles weer overhoop gegooid. Niet alleen moet er een nieuwe oplossing worden gezocht, ook is er verdriet omdat een steunfiguur met wie ze een goeie band hadden wegvalt. In zo'n situatie zou je eigenlijk op een persoonlijk assistentiebudget beroep moeten kunnen doen.”

“We willen een groepje van mensen dat specifieke assistentie zoekt zo klein mogelijk houden. Wat we doen is in de buurt naar vrijetijdsbesteding zoeken, en dan zoeken we binnen die reguliere vrijetijdsorganisatie naar een vrijwilliger die zich engageert om de persoon met een beperking te ondersteunen (vervoer, financies beheren tijdens een reis, introduceren). Maar dat blijft gekaderd binnen die organisatie.”

Momenten: “Het lijkt ons dat je als vrijetijdstrajectbegeleider zelf ook een flink netwerk moet opbouwen om een geschikt aanbod te binden voor de cliënt.”

Kris: “Inderdaad, en zeker in onze regio Brussel-Halle-Vilvoorde is dit niet evident omdat die regio zo uitgestrekt is. Het is natuurlijk onmogelijk om iedereen te kennen, maar toch hebben we een zicht op het aanbod en de blinde vlekken in onze regio. Je mag ook niet vergeten dat wij overdag, 's avonds en in 't weekend op stap zijn. Het blijft een zeer intensieve begeleiding, die voor veel mensen twee jaar loopt voor wij helemaal loslaten. Zeker als mensen het aanbod niet kennen, laat ik hen veel zien.”

Momenten: “Botsen jullie vaak op weerstand bij lokale vrijetijdsorganisaties? Krijgen jullie flagrant een ‘nee’ of eerder een ‘ja, maar’?”

Veerle: “Vaak krijgen we in het begin zeer enthousiaste, maar wat naïeve reacties. Na twee weken komen dan toch de eerste vragen en twijfels. Een flagrante ‘nee’

komt er tot nu toe enkel van voetbalclubs. Die zijn daar heel duidelijk in.”

Kris: “Ja, de sport die zo toegankelijk is voor de meeste jongens, is net moeilijk bereikbaar voor kinderen met een beperking. Het competitieve aspect speelt daarin een belangrijke rol. En als zo'n jongere de hele tijd op de bank moet zitten, dan heeft die er ook niets aan.”

“Maar meestal is het zoals jij aangeeft: ja, maar. Nu, we zeggen ook aan organisaties dat ze niet per se ja moeten zeggen. Sommige organisaties durven geen neen zeggen. Maar we gaan dan toch samen na of het wel haalbaar is voor die organisatie. Ook geven we duidelijk mee dat het niet is omdat ze nu ja zeggen tegen deze persoon met deze handicap, dat ze altijd ja zullen moeten zeggen of dat ze binnenkort een stormvloed aan personen met een beperking mogen verwachten. Bijvoorbeeld: een turnclub stond in principe sterk open voor personen met een beperking. Maar een bepaald meisje was zo enthousiast en ontplooidde zo'n ongeziene krachtontwikkeling dat de turnclub de veiligheid niet langer kon garanderen. Of een ander voorbeeld: een lokale vereniging stond zeker open voor een persoon in een rolwagen, maar om binnen te kunnen, moest de persoon wel over een trap. De organisatie was bereid om altijd iemand ter beschikking te stellen om de persoon over de trap te dragen, maar de persoon met een beperking weigerde, ook vanuit een zekere fierheid. Hij wilde niet gedragen worden, hij wilde zelf naar binnen kunnen. De organisatie begreep

dit niet goed, maar je kan je niet inbeelden hoe het voelt als je altijd overal binnengedragen moet worden.”

“Ik zeg ook altijd aan de cliënten dat we het over hun beperkingen zullen hebben, en sommigen hebben het daar heel moeilijk mee. Ze zeggen al snel dat ze iets kunnen. We doen dat niet om de beperkingen onder hun neus te wrijven, maar om te zoeken naar een aanbod waar ze zich goed bij voelen, om te vermijden dat ze de hele tijd op de toppen van hun tenen moeten lopen. Zeker mensen met een verstandelijke beperking worden soms overschat. Zij gaan soms met een slecht gevoel terug naar huis omdat ze er te weinig van begrepen hebben of omdat de verwachtingen te hoog lagen. En dan haakt die persoon na een paar keer toch stiekem af.”

Momenten: “Je kunt reguliere actoren niet verplichten tot inclusie, dat blijft vrijblijvend. Zien jullie een positieve evolutie naar meer openheid, of zit de samenleving al aan zijn plafond op het vlak van bereidheid tot inclusie?”

Kris: “Ik heb mijn visie op inclusie toch al wat moeten bijschaven. Ik ben heel idealistisch begonnen, maar ik ben toch ook al een paar keer tegen een muur gebotst. Eigenlijk begint de scheiding in het onderwijs, en zo worden kinderen met een beperking vreemde eendjes. Toen mijn dochter in het vijfde leerjaar zat, kondigde ze een uitstap aan. Ze gingen eens spelen met de kindjes van het MPC (medisch-pedagogisch centrum) van een

eindje verder in het straat. Maar daar bleef het bij, bij deze eenmalige activiteit. Dat merken we vaak: zo eens een projectje hier en een dagje daar. Niet dat alle kinderen samen in de klas moeten, maar waarom moeten die schoolgebouwen zo gescheiden zijn, bijvoorbeeld? Waarom kan onderwijs niet meer maatwerk bieden?”

Momenten: “Dus vooral door het leven in gescheiden werelden blijven mensen met en zonder beperking vreemden voor elkaar? En onbekend is onbemind.”

Kris: “Personen met een beperking vormen ook een grote en zeer diverse doelgroep. Sommige beperkingen zijn duidelijk zichtbaar, andere niet. Elke persoon met een beperking is uniek, maar toch worden ze vaak nog in een hokje gestopt. Zo is er het voorbeeld van een mevrouw die pas op latere leeftijd blind is geworden door een bepaalde oogziekte. In het begin weigerde ze om met een stok te lopen, ze liep met haar fiets aan de hand om wat houvast te hebben. De dag dat ze toch een stok begon te gebruiken, werd ze steeds meer ongevraagd geholpen. Ze moest maar ergens staan nadenken of twijfelen, en hup: ze werd al de straat overgezet. Maar je moet je inbeelden: die vrouw moet zich de hele tijd oriënteren, en dus moet ze goed onthouden waar ze precies staat. En dan wordt ze ineens aan de overkant van de straat gezet, en is ze haar oriëntatie compleet kwijt. Mensen gaan er te snel van uit dat ze weten welke ondersteuning personen met een beperking nodig hebben.”

Veerle: “Natuurlijk zijn we er al op vooruitgegaan in vergelijking met vroeger. Toen hadden mensen schrik van personen met een beperking. Nu willen ze graag helpen, maar vanuit hun eigen referentiekader. Als een persoon met een beperking niet geholpen wil worden, dan voelen mensen zich soms zelfs beledigd.”

Momenten: **“We zouden graag nog even uitzoemen, van de concrete praktijk naar het meer beleidsmatige en organisatorische kader. Ondervinden jullie in je organisatie een spanning tussen de vrijetijdstrajectbegeleiding en het eigen activiteitenaanbod? Je kan elke euro maar één keer uitgeven. En dus doe je op het vlak van persoonsinzet bijvoorbeeld altijd de ene of de andere poot van je organisatie tekort. Of is dat zo niet?”**

Kris: “Wij zijn altijd op zoek naar een evenwicht. Eigenlijk gaat het toch grotendeels over een ander publiek hoor. Zoals ik al zei, speelt vrije tijd zich vooral af in de buurt. Met ons aanbod bereiken we dan ook vooral een bepaalde kring van mensen die niet zo ver van ons wonen. Met de trajectbegeleiding gaan wij aan huis bij de cliënten en ligt ons bereik ruimer. Er zijn natuurlijk mensen die gebruikmaken van beide diensten, bijvoorbeeld omdat ze bij ons een activiteit hebben ontdekt die ze verder willen uitbouwen.”

“Binnen ons team zijn we toch bezig om de begeleiding wat meer in een vaste vorm te gieten: hoeveel cliënten mag je tegelijk begeleiden, hoeveel contac-

ten heb je per week... Maar omdat elke begeleiding zo specifiek is, is dat wel moeilijk. Wij werken nu sinds kort ook met een wachtlijst. We doen wel altijd al een eerste gesprek, maar daarna hangt het af van het totaal aantal begeleidingen hoe snel we iemand verder kunnen helpen.”

“Wat moeilijk blijft: als begeleider werk je altijd op je eentje. Soms klampen cliënten zich wat vast aan hun begeleiding, ook omdat ze genieten van die exclusieve aandacht en die individuele opvolging.”

Momenten: **“Indivo heeft al een zeker evenwicht gevonden. Maar zijn andere vrijetijdzorgorganisaties niet nog meer op zoek naar een optimale verhouding tussen de trajectbegeleiding en het activiteitenaanbod?”**

Veerle: “Indivo zet bijna twee fulltime personeelkrachten specifiek in op trajectbegeleiding, terwijl bij andere organisaties een halftijdse kracht op dit thema werkt. In sommige organisaties zit dit zelfs verspreid over verschillende personeelsleden, die er de vrijetijdstrajectbegeleiding bijnemen naast hun andere taken. Sommige organisaties hebben dan ook meer een traditie van een eigen activiteitenaanbod. Het Balanske biedt bijvoorbeeld meer dan twintig verschillende soorten activiteiten aan.”

Kris: “Ik blijf vinden dat je als organisatie een keuze moet maken. En als je vrijetijdstrajectbegeleiding aanbiedt, dan moet je er ook voldoende personeelsin-

zet voor kunnen vrijmaken, anders begin je er beter niet aan. Het decreet laat ons ook de keuze of we inzetten op eigen activiteiten, op trajectbegeleiding of op een combinatie van beiden. Zolang we de criteria maar bereiken.”

Momenten: “Ook andere diensten – thuisbegeleidingsdiensten, diensten voor inclusieve ondersteuning – lijken zich steeds meer toe te leggen op trajectbegeleiding in de vrije tijd. Wat vinden jullie daarvan?”

Kris: “Wij zijn vragende partij om het luikje trajectbegeleiding in de vrije tijd toe te vertrouwen aan vrijetijdsorganisaties. Wij hebben hier over de jaren heen al veel knowhow opgebouwd. Natuurlijk willen we niet naast elkaar werken. Er is wel overleg met andere diensten om onze aanpak op elkaar af te stemmen. Als we merken dat bepaalde thema’s de vrije tijd overstijgen, dan spelen we informatie door, dat zien wij ook als onze plicht. Omgekeerd verwachten we dat specifieke vragen over vrije tijd naar ons komen. Je kan toch ook niet van een thuisbegeleidingsdienst verwachten dat ze over alle levensdomeinen expertise opbouwen? Laat ons ook onze expertise.”

Veerle: “Bovendien schuilt hier een risico in dat vrije tijd weer ergens achteraan bengelt, omdat andere levensdomeinen veel meer prioriteit krijgen. Een specifieke organisatie zorgt ervoor dat dit thema niet wordt ondergesneeuwd door al die andere thema’s.”

Kris: “Niet alleen hebben we onze know-how, we hebben ook netwerken en samenwerkingsverbanden uitgebouwd. Daar kruipt ook veel energie in! Mensen zien vaak alleen het ‘plezantste’ stuk van de job, de individuele begeleiding en het meegaan naar leuke activiteiten... Maar er komt wel wat meer bij kijken, ook op het vlak van administratie!”

Momenten: “Vrijetijdstrajectbegeleiding ontwikkelt zich momenteel aan verschillende snelheden. Hoe zien jullie de toekomst, elk voor jullie eigen organisatie? Hoe zouden jullie graag verder evolueren?”

Veerle: “Ik zou graag zien dat dit binnen Het Balanske steeds verder wordt uitgebouwd, zodat we op termijn steeds meer vrijetijdstrajectbegeleiding kunnen opnemen en zo beter kunnen inspelen op de nood die er leeft binnen onze regio. Nu, het is aan het bestuur om hierin meer te investeren. Ze moeten zeker geen schrik hebben dat er te weinig vraag naar zal zijn.”

Kris: “Wij krijgen inderdaad vragen van buiten onze regio. En dan zou ik graag kunnen doorverwijzen naar andere diensten die dezelfde dienstverlening aanbieden. Maar die zijn er nog veel te weinig. Ik zou graag hebben dat we in Vlaanderen geen blinde vlekken meer hebben. Want de vraag leeft zeker.”

Veerle: “We zitten ook sterk met de vraag naar meer intervisie. Indivo heeft een team met verschillende vrijetijdstraject-

begeleiders, maar in de meeste organisaties werkt er maar één vrijetijdstrajectbegeleider. Als we vastzitten, dan willen we weleens overleggen met een collega of gewoon onze ervaringen uitwisselen. In het kader van mijn onderzoek kon ik deze interviews organiseren en opvolgen, maar nu het onderzoek is afgerond, is het onduidelijk wie dit zal opnemen.”

Kris: “We zouden ook nog zoveel specifieke werkinstrumenten kunnen ontwikkelen om beter op maat te kunnen werken. We sleutelen momenteel aan een draaiboek, maar dat moeten we allemaal grotendeels zelf uitwerken.”

Momenten: “**Maar die plannen kunnen alleen maar worden gerealiseerd door een verdere uitbouw van de vrijetijdzorgorganisaties? En dat betekent: meer middelen. Momenteel hebben jullie een onderdak gevonden binnen Welzijn, als gezinsondersteunende maatregel. Maar worden jullie niet klein gehouden?”**

Kris: “We hebben al serieus gevochten en ook wel wat bereikt. Maar het blijft een feit dat de meeste aandacht gaat naar het wegwerken van de wachtlijsten in de residentiële zorg. Zorgen, wonen, werken... komen altijd op de eerste plaats. Terwijl een vrijetijdsbesteding mensen met een beperking in staat stelt om langer thuis te blijven wonen. En onrechtstreeks haalt dit ook wat de druk van de wachtlijsten weg.”

“Maar we zitten in een specifieke niche, dat is waar. En wij krijgen bijvoorbeeld ook veel vragen van mensen die in een voorziening wonen. Voor die mensen is de voorziening hun thuis, en die willen ook weleens wat anders doen dan het vaste activiteiten aanbod vanuit de voorziening. Maar daar heeft de voorziening dan weer geen tijd en geen middelen voor, terwijl wij die mensen ook niet kunnen verder helpen. Je hoort het: werk genoeg!”